

A hit és a szeretet győzelme a gyűlölet felett

II. János Pál pápa auschwitzi beszéde

1 „Ez a mi győzelmünk: a mi hitünk” (1Jn 5,4).

Ezek a szavak, Szent János levelének szavai jutnak az eszembe, tolnak a szívembe, amikor megállok e helyen, ahol az ember a hit által különleges győzelmet aratott. A hit által, mely szeretetet szül, istenszeretetet és felebarátaink szeretetét: azt az egy szeretetet, a „legnagyobb” szeretetet, mely kész „életét adni testvééréért” (vö. Jn 15,13; 10,11). Tehát győzelmet aratott a szeretet által, mely megeleveníti a hitet, egészen a végső tanúságtételig.

Ezt a hit és szeretet által kivívott győzelmet az az ember aratta e helyen, akinek keresztnéve *Maksymilian Maria*, vezetékneve: *Kolbe*, aki „foglalkozása szerint” (ahogy a légernyilvántartásban írták) katolikus pap volt, hivatása szerint: Szent Ferenc fia, születése szerint: egyszerű, szorgalmas, istenfélő emberek, Lódz környékére való textilmunkások gyermeke, Isten kegyelméből és az Egyház ítélete szerint: boldog.

Ezt a hit és szeretet által kivívott győzelmet amaz ember azon a helyen aratta, amely a hit — az Istenbe vetett hit és az emberbe vetett hit — tagadására épült, sőt, nem csupán a szeretet, hanem az emberség, az emberiség minden jelének gyökeres megtiprására is. Mely a gyűlöletre és az ember megvetésére épült egy tébolyult ideológia nevében. Mely a kegyetlenségre épült. Azon a helyen, ahová még most is olyan kapu vezet, melynek gúnyos felirata „Arbeit macht frei” — a valóság ugyanis gyökeres tagadása volt e felirat tartalmának.

Ezen a szörnyűséges vesztőhelyen, ahol négymillió különféle nemzetiségű embert pusztítottak el, aratta lelki győzelmét Maksymilian Kolbe, a *Krisztus győzelméhez hasonlót*, amikor önként vállalta az éheztető bunkerban a halált, testvéréért. Az a testvére a mai napig él lengyel földön.

Vajon egyedül csak ő, Maksymilian Kolbe aratott itt győzelmet, amit azonnal megéreztek fogolytársai, és a mai napig érez az Egyház és a világ? Bizonyára sok hasonló győzelmet arattak itt; ilyen volt például a léger krematóriumában elpusztult karmelita nővér, a Szent Keresztről elnevezett Benedikta nővér halála, akit a világban Edith Steinnek hívtak; Husserl kiváló tanítványa volt, a modern német filozófia díszje, s egy wroclawi zsidó családból származott.

Az emberség, az emberi méltóság e szörnyűséges megtiprásának helyén — az ember győzelme a hit és a szeretet által!

Vajon csodálkozhat-e még bárki a világon azon, hogy a pápa, aki abból az egyházmegyéből került Péter Fővárosába, melynek területén van az auschwitzi tábor, pápaságának első enciklikáját a „Redemptor hominis” szavakkal kezdte, — és azon, hogy teljes egészében az ember ügyének szentelte, az *emberi méltóság*, az *emberi fenyegetettség* ügyének — végül az ember jogainak! Az elidegeníthetetlen jogoknak, melyeket oly könnyen tipor meg és semmisít meg — az ember! Elég, ha azt az embert másmilyen egyenruhába öltöztetik, az erőszak apparátusával, a pusztítás eszközeivel fegyverzik fel, elég, ha olyan ideológiát tukmálnak rá, melyben az ember jogai alá vannak rendelve a rendszer követelményeinek... alá vannak rendelve, oly könnyörtelenül, hogy valójában nem is léteznek.

2 Zarándokként jövök ma ide. Köztudomású, hogy jártam már itt, nem is egyszer ... nagyon sokszor! És sokszor mentem le Maksymilian Kolbe halál-cellájába, és álltam meg a halál-fal előtt, és járkáltam Brzezinka rombadólt krematóriumai közt. *Nem tehettem meg, hogy ne jöjjenek el ide, mint pápa is.*

Eljövünk tehát *ebbe a különleges szentélybe*, melyben, azt mondhatom: a mi nehéz évszázadunk védőszentje született meg, ahogy kilenc évszázaddal ezelőtt a

Skalkán lesújtó kard nyomán megszületett a lengyelek védőszentje, Szent Szaniszló.

Eljövök, hogy együtt imádkozzam Mindnyájatokkal, akik ma itt vagytok — és együtt egész Lengyelországgal — és együtt egész Európával. Krisztus azt akarja, hogy én, aki Péter utóda lettem, az egész világ előtt tanúságot tegyek arról, hogy miben áll korunk emberének *nagysága* — és miben a *nyomorúsága*. Miben a *veresége* és miben a *győzelme*.

Eljövök tehát és letérdelek korunk Golgotáján, e túlnyomórészt névtelen hallowottak sírján, akárha az ismeretlen katona hatalmas síremléke volna. Letérdelek sorra *mindegyik táblánál*, melynek felirata Auschwitz áldozatainak emlékét őrzi, a következő nyelveken: lengyel, angol, bulgár, cigány, cseh, dán, francia, görög, héber, jiddis, spanyol, flamand, szerbhorvát, német, norvég, orosz, román, magyar, olasz nyelven.

Megállok végül Veletek együtt, találkozásunk Kedves Részvevői, a héber nyelvű felirattal ellátott táblánál. Ez a felirat annak a Nemzetnek az emlékét idézi, melynek fiait és leányait teljes kiirtásra ítélték. Ez a Nemzet Ábrahámától származik, aki „hitünk atyja” (vö. Rm 4,12), miként Tarsusi Pál mondotta. Ez a Nemzet, mely Istentől azt a parancsolatot kapta, hogy „Ne ölj”, rendkívüli mértékben lett az öldöklés áldozata. Emellett a tábla mellett senkinek sem szabad közömbösen elmennie.

És még egy kiválasztott tábla: az orosz nyelvű. Nem fűzök ehhez semmiféle kommentárt. Tudjuk, milyen nemzetről szól ez a tábla, tudjuk, hogyan vette ki részét ez a nemzet a népek szabadságáért vívott legutóbbi borzalmas háborúban. Emellett a tábla mellett sem mehetünk el közömbösen.

És végül egy utolsó tábla: a lengyel nyelvű. A legutóbbi háború alatt hatmillió lengyel pusztult el: a nemzet ötödrésze. Íme, még egy állomása a lengyel nemzet évszázados küzdelmeinek, az én nemzetem küzdelmeinek, melyeket azért folytatott, hogy kivívja alapvető jogait Európa nemzetei között. Még egy harsány kiáltás azért, hogy joga legyen a saját helyére Európa térképén. Még egy fájdalmas lelkiismeretvizsgálat: az emberiség lelkiismeretvizsgálata.

Az összes, itt elhelyezett táblánál meg kellene állanunk. Megtesszük ezt később.

3 Ilyen lelkiismeretvizsgálat Auschwitz. Nem lehet csupán felkeresni, vagy futólag megtekinteni. Amikor eljövünk ide, szorongó szívvel kell elgondolkoznunk azon, *hol a határa a gyűlöletnek* — az ember ember általi elpusztításának — hol a határa a kegyetlenségnek.

Auschwitz a *háború tanúbizonysága*. A háború hozza magával a gyűlöletet, a pusztítást, a kegyetlenség aránytalan megnövekedését. És bár tagadhatatlan, hogy rendkívüli lehetőségeket ad az emberi bátorságra, hősiességre, hazafiasságra is, a veszteségek számlája mégis nagyobb. Egyre nagyobb, minél inkább a pusztítás rafinált technikáinak mérkőzésévé válik a háború. A háborúért nem csupán azok felelősek, akik közvetlenül előidézik, hanem azok is, akik nem tesznek meg mindent, ami hatalmukban áll, hogy megakadályozzák.

Legyen szabad e helyen elismételniem VI. Pál szavait, melyeket az Egyesült Nemzetek Szövetségének ülésén mondott: „Elegendő arra emlékeztetnem, hogy embermilliók vére, hogy hallatlan és megszámlálhatatlan szenvedések, hogy hiábavaló vérontások és rettenetes rombolások pecsételik meg az önöket összekötő szerződést, és pedig olyan esküvel, melynek meg kell változtatnia a világ eljövendő történelmét: soha többé háborút, soha többé háborút! A béke, csakis a béke irányítsa a nemzetek és az egész emberiség sorsát!” (vö. AAS 57, 1965, 881).

Ahhoz azonban, hogy Auschwitz harsány szózata, az itt megkínzott ember kiáltása gyümölcsöző legyen Európa számára (és az egész világ számára is), le kell vonni minden *konzekvenciát az Emberi Jogokról szóló Egyetemes Nyilatkozatból*, amire XXIII. János is felszólított a *Pacem in terris* enciklikában. Ott többek közt ezt olvassuk: „Ez a nyilatkozat elismeri kivétel nélkül minden emberi lény személyes méltóságát; kimondja, hogy az ember alapvető joga szabadon ke-

resni az igazságot, betartani az erkölcsi normákat és az igazságosság követelményeit, emberhez méltó életfeltételeket kívánni: ezek a jogok egyetemesek, sértetlenek és elidegeníthetetlenek” (vö. AAS 55, 1963, 295—296).

Vissza kell térni a régi mester, Pawel Wlodkowic, a krakkói Jagelló egyetem rektorának bölcsességéhez, és *biztosítani a nemzetek jogait*: a léthez, a szabadsághoz, a függetlenséghez, saját kultúrájukhoz, tisztességes fejlődésükhöz. „Ahol hathatósabb az erő, mint a szeretet — írja Wlodkowic —, ott az ember a saját érdekét keresi, nem pedig Jézus Krisztust, és ezért könnyen megszegi az isteni törvény reguláját. (...) Ám minden törvény, mindennemű jog elítéli azokat, akik a békében élni vágyókat megtámadják: mind a polgárjog (...), mind az egyházjog (...), — mind a természeti törvény, mely azt hirdeti: „Mit nem kívánsz magadnak, ne tedd embertársadnak!”, mind az *isteni* törvény, mely minden rablást elítél a „Ne lopj!” tilalommal, és tiltja az erőszakot a „Ne ölj!” parancsolattal” (Pawel Wlodkowic, *Saeventibus*, 1415, Tract. II, solutio quaest. 4 ae.; vö. Ehrlich, *Pisma wybrane Pawla Wlodkowica*, Warszawa 1968, t. 1, p. 61; 58—59).

De nem csupán a jog lényeges itt, hanem — és elsősorban — a szeretet is, az a felebaráti szeretet, melyben az Isten szeretete jut kifejezésre és nyilvánul meg. Az a szeretet, amit Krisztus hirdetett a parancsolatában, ami minden egyes embernek a szívébe van írva: abban a parancsolatban, amit maga a Teremtő Isten vésett az emberi szívekbe. Ez a parancsolat ölt konkrét formát a „másik ember” tiszteletében, személyiségének, lelkiismeretének tiszteletében. Ez ölt konkrét formát a „másikkal” folytatott dialógusban, abban a képességünkben, hogy keressük és elismerjük, ami jó és pozitív lehet olyasvalakiben is, aki a mieinktől eltérő eszméket vall, sőt, olyasvalakiben is, aki jóhiszeműen tévelyeg.

Soha egyetlen nemzet sem fejlődhet egy másik rovására, egy másik nemzet függővé tétele, leverése, leigázása, kizsákmányolása, halála árán.

E szavakat XXIII. János és VI. Pál utóda mondja. De ugyanakkor egy olyan Nemzetnek a fia is mondja, mely történelme, régebbi és újabb történelme során sokféle gyötrelmet szenvedett el más nemzetektől. De nem azért mondja, hogy vádat emeljen, hanem azért, hogy emlékeztessen. Mindazon nemzetek nevében mondja, melyeknek jogai megtiportatnak, vagy feledésbe merülnek. Azért mondja, mert erre kötelezi az igazság, és az emberért viselt gond.

4 Szent Isten, Szent erős, Szent és halhatatlan!
Döghaláltól, éhínségtől, tűzvészről és háborútól,
és háborútól: ments meg, Uram, minket!
Ámen.

(KERÉNYI GRÁCIA fordítása)

KISS LÁSZLÓ

Karl Barth, az egyetemes üdvösség teológusa

„Míg Kierkegaard csak a fűszert hozta, amely megakadályozta, hogy a kereszténység ízét veszítse, a teológiai vitába belépő Barth teljesen megváltoztatta a teológia helyzetét a protestantizmuson belül. Igen, ez az ember a szemünk látára alig húsz év alatt világviszonylatban módosította a protestantizmus teológiai térképét. Barth ehhez nemcsak bizonyos profétai hatalommal rendelkezett, hanem zseniális emberi erőforrásokkal is: kultúrával, hihetetlen munkabírással, az emberek iránti rokonszenvvel, bátorsággal, szabadsággal, érzékenységgel, költői adománnyal... Észre kell azonban vennünk azt is, hogy Isten szuverén okságát csak magában Istenben szemlélte anélkül, hogy figyelembe vette volna, mit eredményez ez az okság bennünk. Ez az okság adja meg nekünk azt a képességet, hogy mi magunk is okok legyünk Istennel” — így jellemzi Yves Congar Karl Barthot, a neves protestáns teológust.